

‘Formatief handelen’

Keizer Karel College

6 oktober 2022

MASJA MESIE

Masja Mesie

*Trainer trajecten
'Formatief handelen en
onderwijsontwerp'*

*Docent Frans
Auteur educatieve uitgaven
Trainer VO/MBO*

Welke stelling is waar?

1. Formatief handelen focust zich op het verminderen van toetsdruk.
2. Bij formatief handelen houd je administratie bij van de tussentijdse (formatieve) meetmomenten.
3. **Formatief handelen heeft meer met didactiek te maken dan met toetsing.**
4. Bij formatief handelen geef je feedback in plaats van cijfers.
5. Formatief is een kenmerk van een toets.

Wat is formatief handelen... **NIET**

- “De toets ‘telt niet mee’, dus deze is formatief.”
- “Je cijfer is het gemiddelde van 3 formatieve toetsen.”
- “Formatief kost veel te veel tijd door al dat administreren.”
- “Wij willen niet van de cijfers af, dus we gaan niet formatief werken.”
- “Formatieve toetsen zijn toetsen, maar dan zonder cijfer (maar bijv. met een o/v/g).”

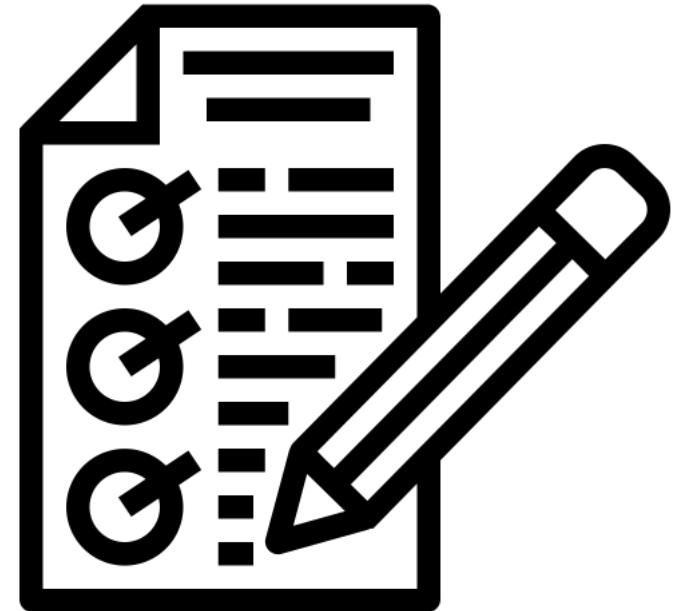

Wat is het nadeel van een '~~formatieve toets~~'?

- Nakijkwerk voor de docent
- 'Groot' in omvang
- Diverse antwoorden

= **geen** snelle vervolgstap met focus

& Groot risico op uitblijven vervolgstap

Gouden regels bij Formatief handelen

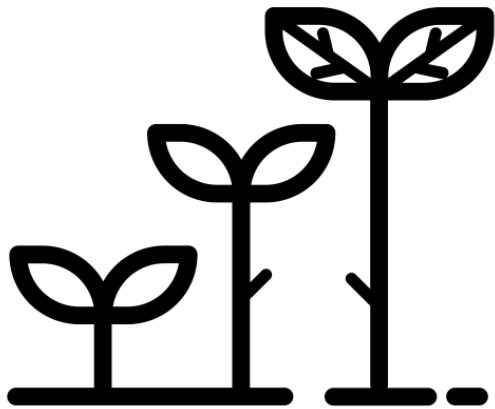
Nakijken

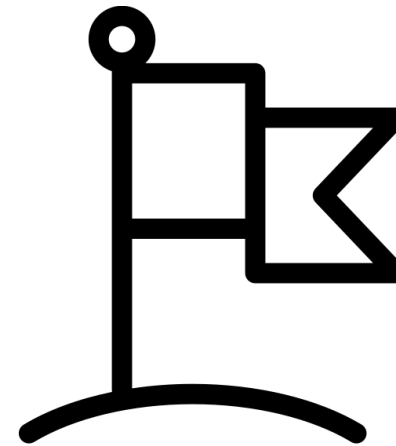
Administreren

Waar gebruiken we toetsen voor?

Formatief 'toetsen'

Summatief 'toetsen'

Wat is formatief handelen?

Onderdeel van
didactiek

Toetsing

Wat is het wel?

Didactisch pakket formatief handelen

**Doelgericht
handelen**

**Gericht op
zelfstandigheid**

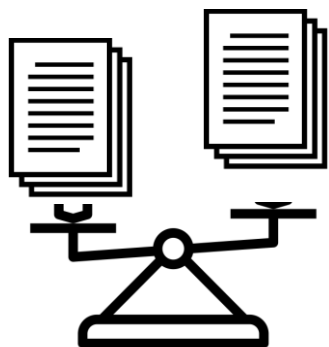

**Denkwerk
stimuleren**

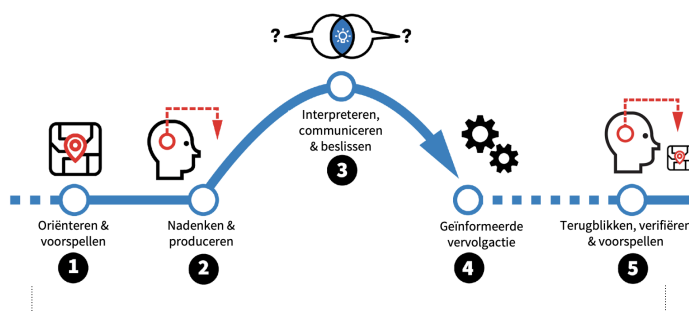

**Leerling in de
actiestand**

Didactisch pakket formatief handelen

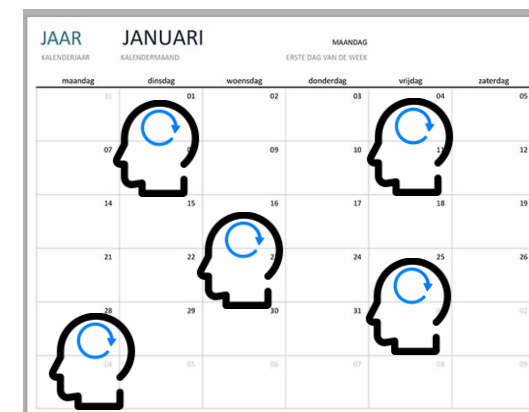
Kwaliteitsbesef

**Proces van
formatief handelen**

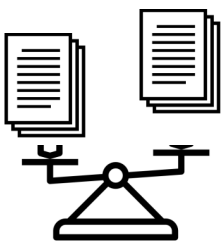
Feedback

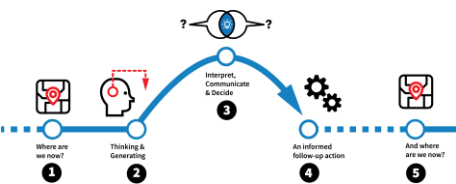
Herhaaldelijk terughalen

Didactiek

Beoordeling

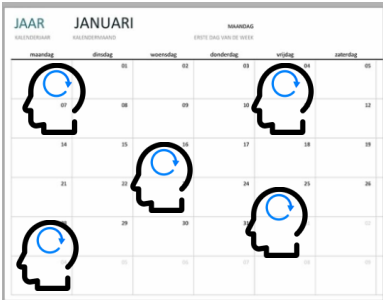
**Kwaliteits-
besef**

**Formatief
handelen**

Feedback

**Herhaaldelijk
terughalen**

**Beoordelings-
toets**

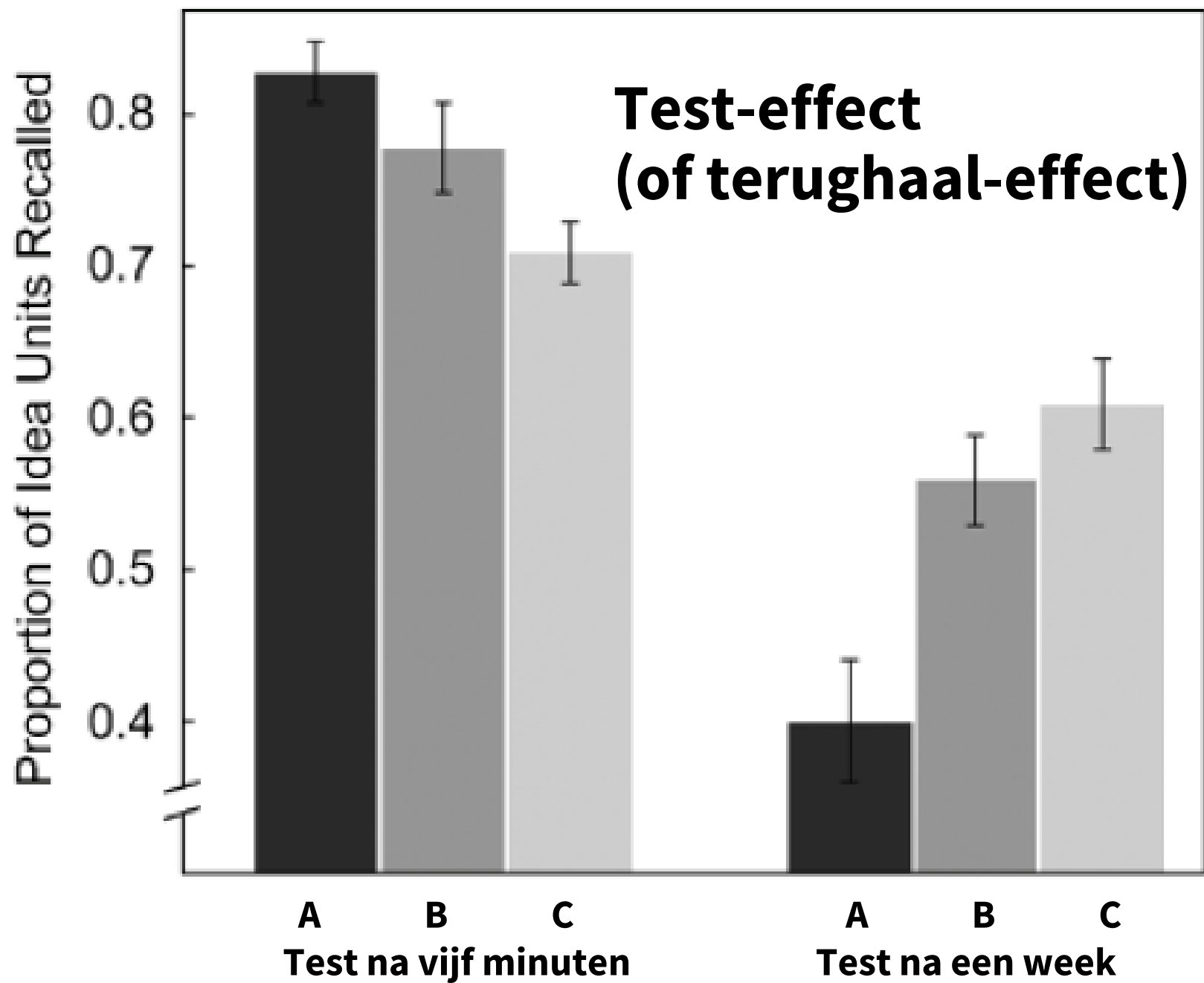

**Beoordelings-
product**

**Zwaarwegende
beslissingen**

A

Welk voordeel spreekt jou het meest aan?

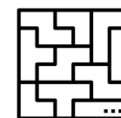
Lange termijn

Kennishiaten
identificeren

Volgende
keer leer je
meer

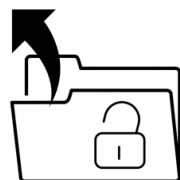

Kennis beter
georganiseerd

Transfer naar
nieuwe
contexten

*

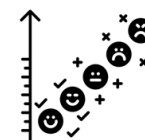
Oude stof
makkelijker
ophalen

Metacognitieve
monitoring

Interferentie
met oude stof
voorkomen

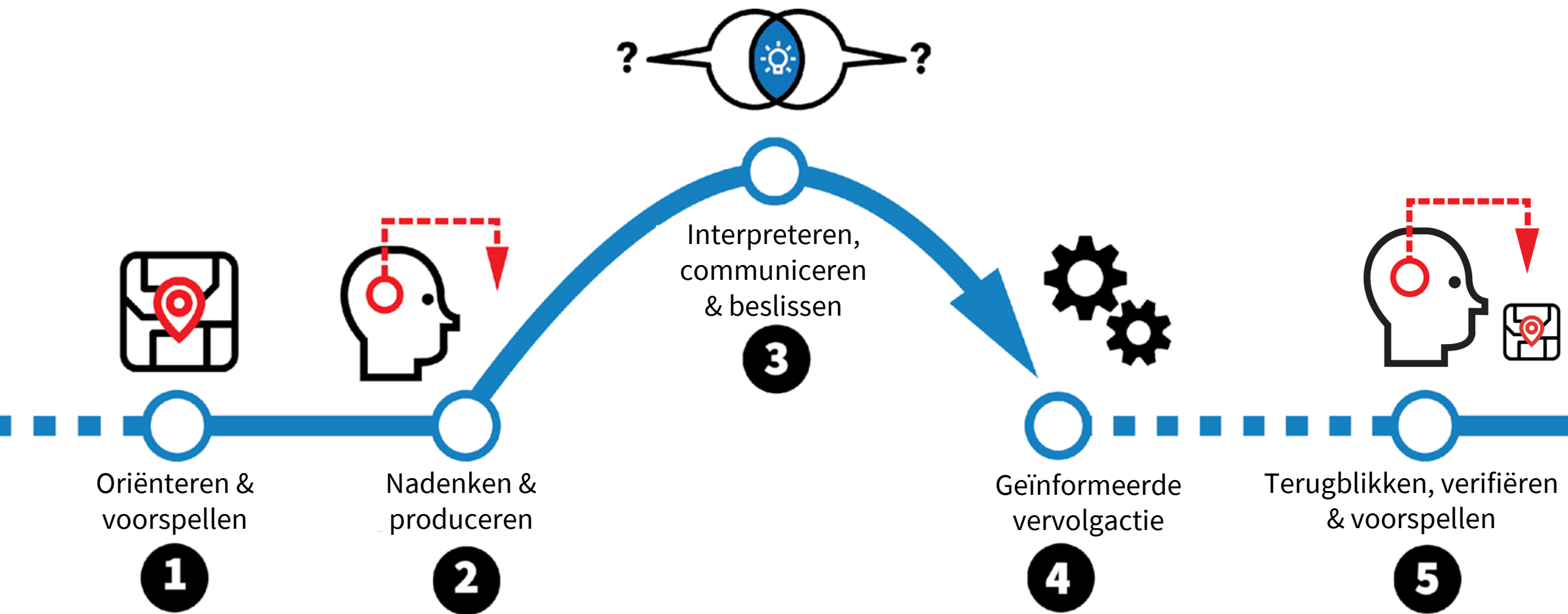
Feedback voor
leraar

Motivatie om te
studeren

Ons model voor formatief handelen

Oriënteren &
voorspellen

1

Stap 1 (Scheikunde)

Doel: Leerlingen zijn in staat om uit te leggen of een stof een ‘zuivere stof’ of een ‘mengsel’ is.

Voorkennis: Weten dat een stof bestaat uit moleculen (die zijn opgebouwd uit atomen) die met een model weergegeven kunnen worden.

Oriënteren en voorspellen:

- Om de vervolgstap te maken naar zuivere stof / mengsel wil de docent achterhalen een of leerling weet dat stof uit moleculen bestaat.
- Misvatting kan zijn dat leerlingen de begrippen atomen en moleculen door elkaar halen.

Stap 2 (Scheikunde)

Je ziet een afbeelding van een lekker glaasje water.
Water bestaat uit deeltjes en zijn weergegeven volgens een model.

→ Wat is de naam van deze deeltjes ?

- A. Atomen
- B. Waterdeeltjes
- C. Bolletjes
- D. Moleculen

Hoe ziet dat eruit?

- In stilte

Leerlingen denken voor zichzelf (test-effect benutten)

- Allemaal tegelijk antwoorden

Leerlingen laten zich niet leiden door hun medeleerlingen

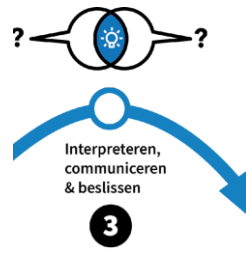
- Na “stemmen”: leerlingen lichten antwoorden toe

het gaat hier om het denkproces (niet om het eindantwoord)

- Eventueel herstemmen en daarna: het goede antwoord geven

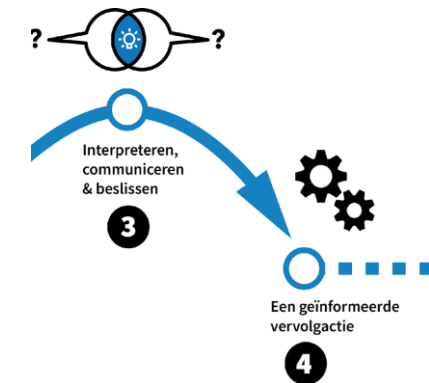
je kunt jezelf verbeteren

Stap 3 (Scheikunde)

- A. Atomen (leerling haalt begrippen atoom/molecuul nog door elkaar)
- B. Waterdeeltjes (leerling heeft nog weinig kennis)
- C. Bolletjes (leerling weet dat een stof bestaat uit deeltjes, maar kent het begrip niet meer)
- D. *Moleculen (juiste antwoord)*

Stap 3 en 4 (Scheikunde)

Wat zou een logische vervolgactie zijn?

A: bekijk de link <https://quiz.ntr.nl/quiz/248/start> en doe de quiz.

B: echt even terug naar het begin; stof → bouwstenen met moleculen / atomen

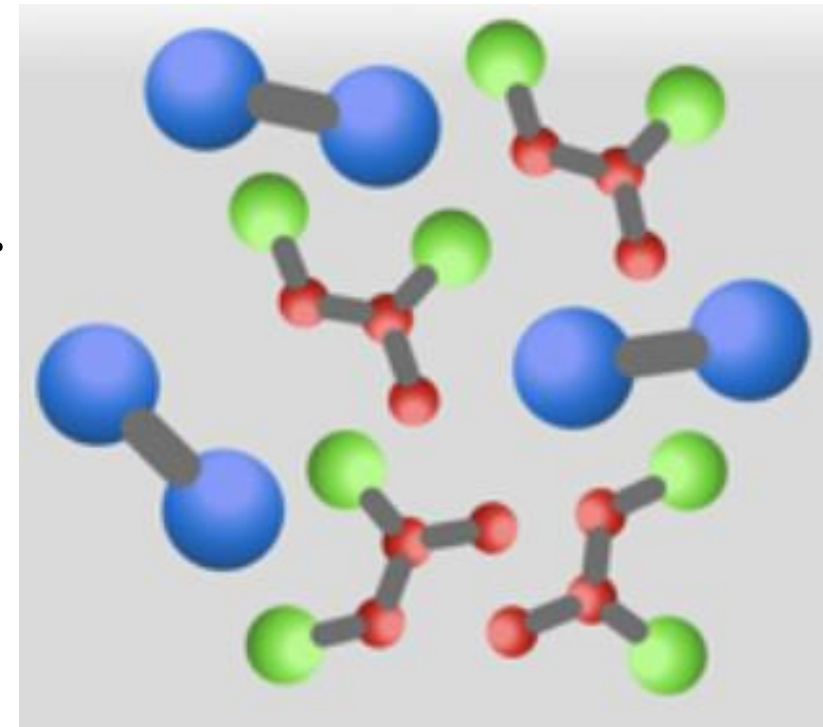
C: een mini-uitleg over dat ‘bolletjes’ de naam moleculen hebben.

D: *ga vast brainstormen hoe een model eruit ziet van een ‘zuivere stof’ en een ‘mengsel’.*

Stap 5 (Scheikunde)

Op wisbordjes:

- Noteer hoeveel moleculen je ziet.
- Noteer hoeveel soorten moleculen je ziet.
- Noteer hoeveel atoomsoorten je ziet.

Nog een voorbeeld van formatief handelen

Stap 1 (Nederlands)

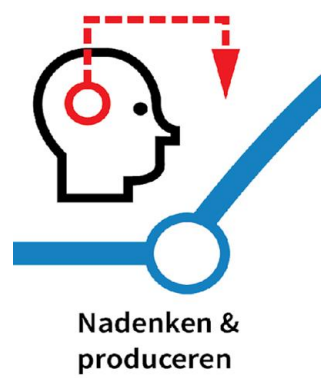
Doel: Leerlingen zijn in staat een voltooid deelwoord correct te spellen.

Voorkennis: Weten wat een voltooid deelwoord is.

Oriënteren en voorspellen:

Docent wil achterhalen of in deze klas de veelvoorkomende misvatting leeft dat alle woorden die beginnen met **ge-, be- of ver-** voltooid deelwoorden zijn.

Stap 2 (Nederlands)

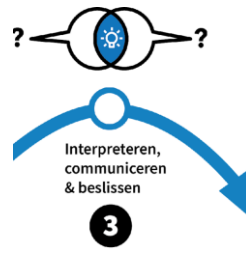
2

Welk woord uit deze zin is een voltooid deelwoord?

Mijn opa vertelt dat hij de omslag van Pinkeltje heeft ontworpen.

- A. Vertelt
- B. Ontworpen
- C. Vertelt en ontworpen
- D. Er is geen voltooid deelwoord in deze zin

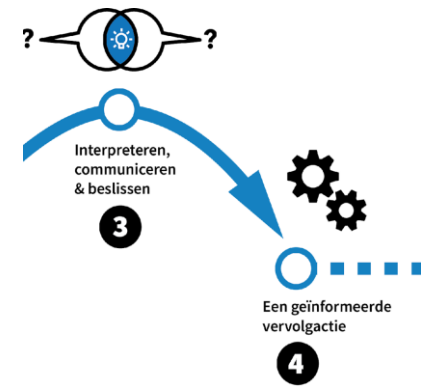
Stap 3 (Nederlands)

Antwoordmodel:

- A. Vertelt —————> A = leerling denkt dat alle woorden die beginnen met ver- een voltooid deelwoord zijn
- B. *Ontworpen* —————> B = *goed*
- C. Vertelt en ontworpen —————> C = leerling weet het verschil tussen pv en vd niet (en ziet niet dat bij een voltooid deelwoord een hulpwerkwoord moet staan)
- D. Er is geen voltooid deelwoord in deze zin —————> D = leerling heeft nog weinig kennis over werkwoordsvormen

Stap 3 en 4 (Nederlands)

Wat zou een logische vervolgactie zijn?

A: oefenen met voorbeeldzinnen: bepalen van pv/vd aan de hand van een schema of met hulpvragen (tijdsproef/getalproef). Zorg dat er in de voorbeeldzinnen persoonsvormen staan die beginnen met ver-/be-/ge-.

B: *ga door met moeilijkere werkwoorden vervoegen (bijvoorbeeld Engelse werkwoorden)*

C: geef uitleg over de noodzaak van een hulpwerkwoord en laat leerlingen vervolgens oefenen met voorbeeldzinnen (evt met behulp van schema of hulpvragen)

D: uitleg van functies van werkwoorden, terug naar beginoefeningen waarbij de leerling bepaalt met welk soort werkwoord hij te maken heeft (pv/vd)

Stap 5 (Nederlands)

Wisbordjes:

- Hoe vervoeg je verhuizen in de zinnen:
  - ‘*Wij zijn vorige week naar Hilversum verhuisd*’?
  - ‘*Mijn neef verhuist morgen naar Amerika.*’
- En ontkennen in: ‘*Ernst heeft ontkend dat hij de brand heeft gesticht*’.

Mini-ontwerp rond een les

Vier essentiële vragen bij formatief handelen

Stap 1 en 2

Wat wil ik bereiken?

Waarom is dit belangrijk?

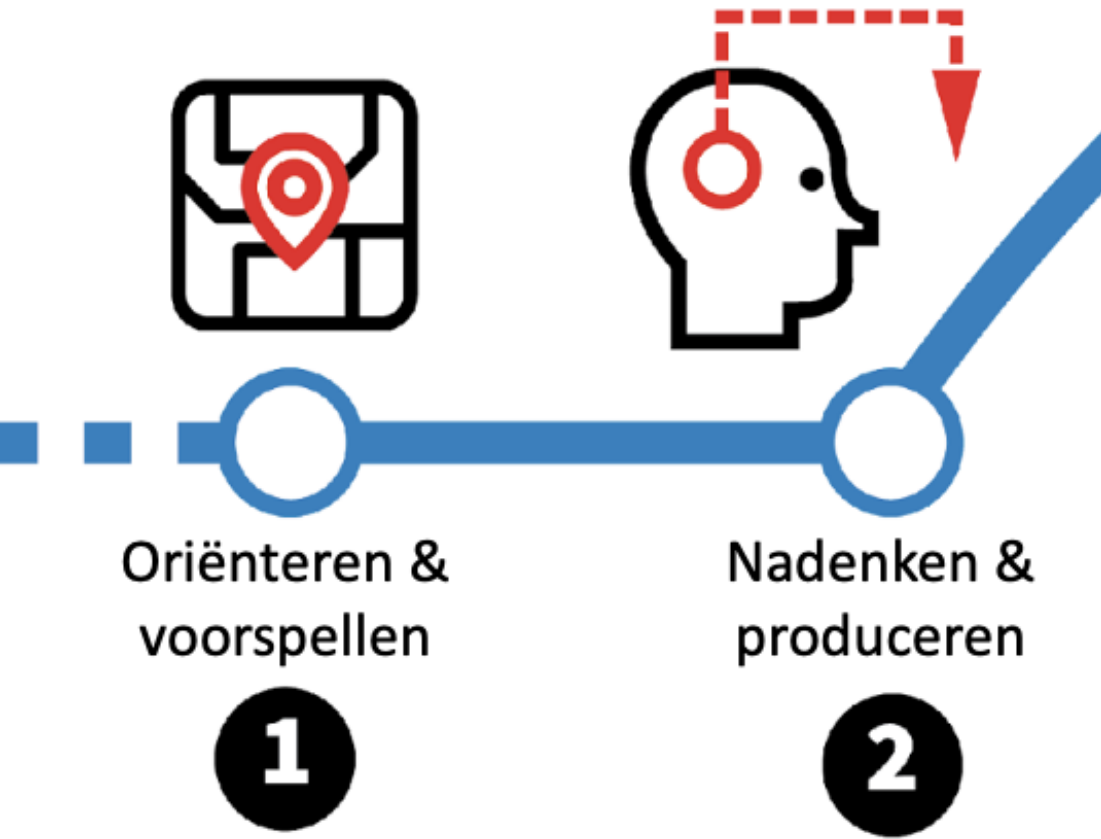

Hoe weet ik of leerlingen dit doel behaald hebben?

Welke problemen kan ik verwachten?

Ontwerpen van formatief handelen

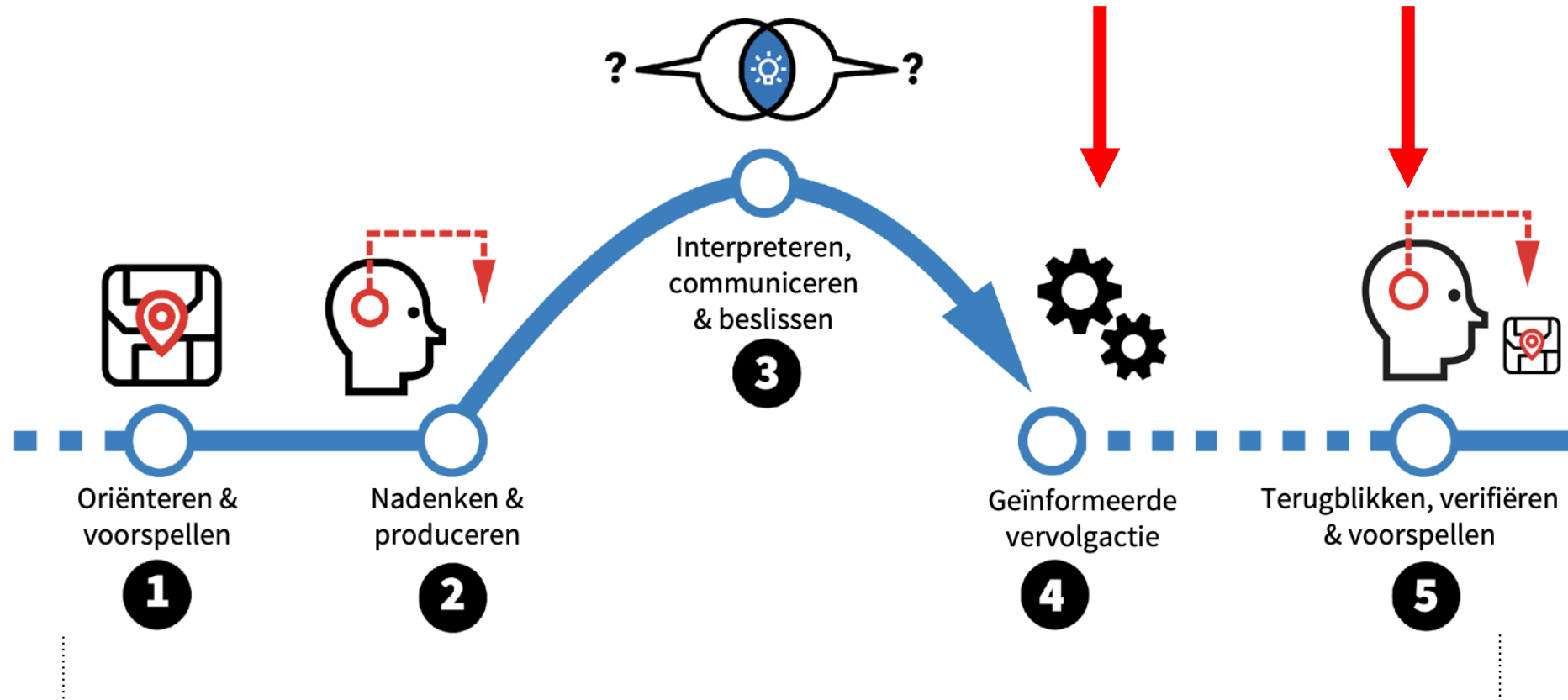
1. **Doel** van een les
2. Welke **voorkennis** is nodig om een eerste stap te maken om dit doel te bereiken?
3. Welke **vraag** of **opdracht** ga je leerlingen of studenten geven om erachter te komen wat ze al beheersen en wat **verwacht** je dat ze gaan antwoorden?

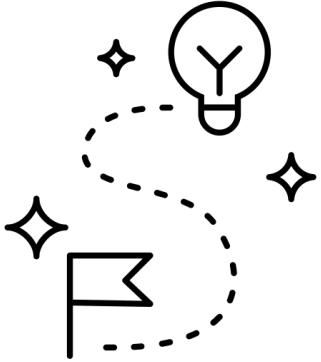
Pas daarna komt de vraag welke tool of werkvorm geschikt is ...

Denk ook alvast na over de vervolgactie(s)

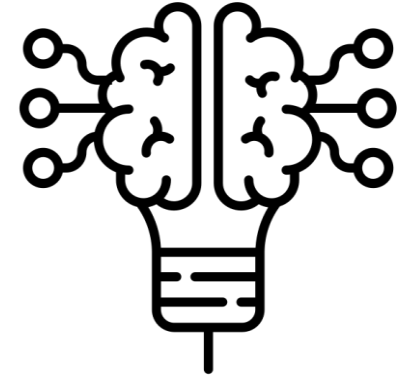
Voordelen?

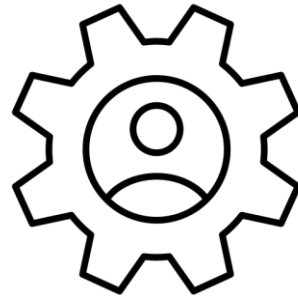
**1. Effectiever sturen
onderwijsproces**

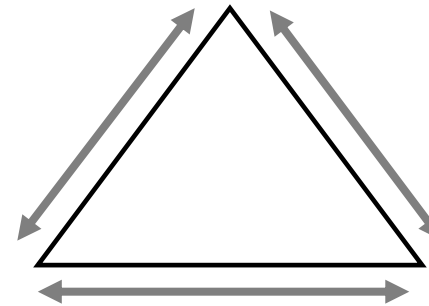
2. Motivatie

**3. Diepgeworteld
begrip**

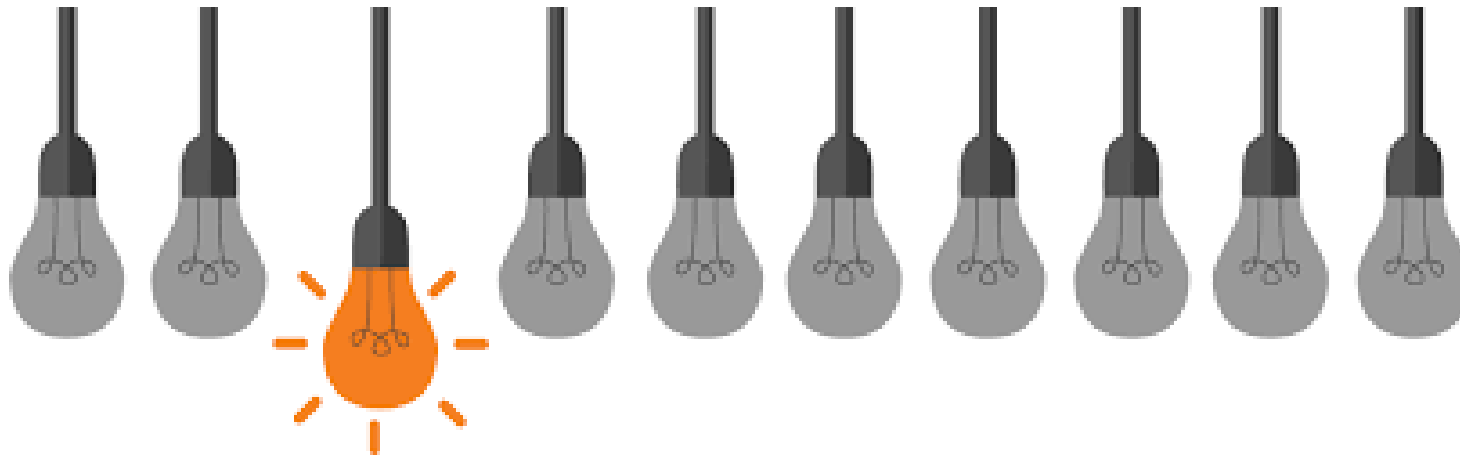

**4.
Zelfregulatievaardigheden**

**5. Constructieve
afstemming**

Wat neem jij mee van deze workshop?

DANK!

masja@toetsrevolutie.nl

